

УДК 639.3 (084)

Вдовенко Н. М.,*доктор економічних наук, доцент кафедри технологій, економіки та менеджменту у тваринництві Національного університету біоресурсів і природокористування України***ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ
РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА У ГАЛУЗІ АКВАКУЛЬТУРИ**

У статті наведено результати проведених системних наукових досліджень для удосконалення обліково-аналітичного забезпечення діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Розроблено та впроваджено у систему Державного агентства рибного господарства України спеціальні форми первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури.

Ключові слова: аквакультура, адміністративна звітність, облік, первинний документ, рибне господарство, сільськогосподарський товаровиробник, статистична звітність.

В статье представлены результаты проведенных системных научных исследований для усовершенствования учетно-аналитического обеспечения деятельности сельскохозяйственных товаропроизводителей. Разработаны и внедрены в систему Государственного агентства рыбного хозяйства Украины специальные формы первичной документации для субъектов рыбного хозяйства в области аквакультуры.

Ключевые слова: аквакультура, административная отчетность, учет, первичный документ, рыбное хозяйство, сельскохозяйственный товаропроизводитель, статистическая отчетность.

The article presents the results of systematic research to improve accounting and analytical support for agricultural producers. Developed and proposed for implementation in the system of the State Agency of Fisheries of Ukraine special forms of primary documentation for subjects fisheries in aquaculture.

Keywords: aquaculture, management reporting, accounting, original document, fisheries, agricultural, and statistical reporting.

Постановка проблеми. Аквакультура – це розведення та вирощування водних організмів (гідробіонтів) у переважно контрольованих людиною умовах. Важливими проблемами сучасного етапу розвитку вітчизняної аквакультури є стабілізація і подальше нарощування обсягів виробництва, поліпшення якості та розширення асортименту риби. Для того, щоб досягти поставлених завдань, необхідно бути добре поінформованими про всі зміни, які відбуваються у рибних запасах та їх видовому складі, наявних виробничих потужностях. Наявна система отримання показників щодо виробництва риби, не повністю задовольняє потреби Державного агентства рибного господарства України в отриманні інформації для виконання покладених на нього функцій. Зокрема, для виконання функції розподілу між суб'єктами господарювання, що займаються рибогосподарською діяльністю квот спеціального використання водних біоресурсів потрібна наявність показників у розрізі респондентів. А на сьогодні, відповідно до законодавства, дані про стан рибного господарства надаються тільки у зведеному знеособленому вигляді. Умовою отримання такої інформації від господарств є добре організований облік виробничих процесів і зведений облік виловленої риби та інших водних біологічних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У різні періоди розвитку дослідженням загальної проблематики рибного господарства приділяли увагу такі вчені, як В. К. Виноградов, П. А. Моїсєєв, Л. В. Мамонтов, Ю. А. Привезенцев. Із сучасних вітчизняних дослідників проблемою займаються С. М. Кваша, С. І. Алімов, А. І. Андрющенко, М. В. Гринжєвський, М. С. Стасишен, А. В. Пекарський. Водночас багато проблем галузі, зокрема вирішення питання забезпечення суб'єктів господарювання уніфікованою первинною документацією для оформлення процесу риборозведення, вирощування риби не можна вважати задовільним, що й визнає актуальність та необхідність проведення такого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка та запровадження єдиних оптимізованих спеціалізованих форм первинної документації для підприємств із вирощування аквакультури для забезпечення належного обліку на виробництві. До числа завдань досліджень також належить вивчення нормативно-правових документів, аналіз форм звітності з риборозведення, вирощування риби та зариблення.

Вклад основного матеріалу. Одним із шляхів вирішення цього питання є запровадження адміністративної звітності. Адміністративні дані – це дані, отримані на підставі спостережень, проведених органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами відповідно до законодавства та з метою виконання адміністративних обов'язків та задач, віднесених до їх компетенції (ст. 1 Закону від 17.09.1992 № 2614-ХІІ “Про державну статистику”) [4]. Це офіційні документовані дані, що дають кількісну характеристику явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній, культурній, інших сферах життя.

Методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання дійсності, системний, комплексний, диференційований підходи до вивчення економічних явищ, фундаментальні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених з проблем обліку аквакультурного виробництва, закони, програми, концепції та інші законодавчі документи, дані Організації ООН з питань продовольства та сільського господарства (FAO), Світової організації торгівлі (WTO), регіональних рибогосподарських організацій (NAFO, NEAFC, CCAMLR, Globefish та ін.), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), а також наукова інформація, що має форму недрукованої продукції і розміщена у світовій комп'ютерній мережі Internet.

З набуттям 28.04.2012 р. чинності наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України [2], для суб'єктів господарювання, які займаються риборозведенням, затверджено нову форму адміністративної звітності № 1А-риба (річна) "Виробництво продукції аквакультури за 20_р." та Інструкцію щодо її заповнення (рис. 1).

Механізм збирання та узагальнення інформації про виробництво продукції аквакультури:

Етап I. Нову форму заповнюють усі без винятку юридичні особи, фізичні особи-підприємці, які здійснювали в 2012 році виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної риби в умовах аквакультури. Розділи I, II, III, IV, V, VI і VII звіту заповнюються за результатами звітного року (з 1 січня до 31 грудня 2012 року), а розділ II – станом на початок звітного року.

Збирання та опрацювання даних за вказаною формою здійснюють органи рибоохорони. Тому суб'єкти господарювання подають заповнену форму звітності № 1А-риба – територіальному органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері рибного господарства за місцезнаходженням/місцем проживання респондента (до 20 січня).

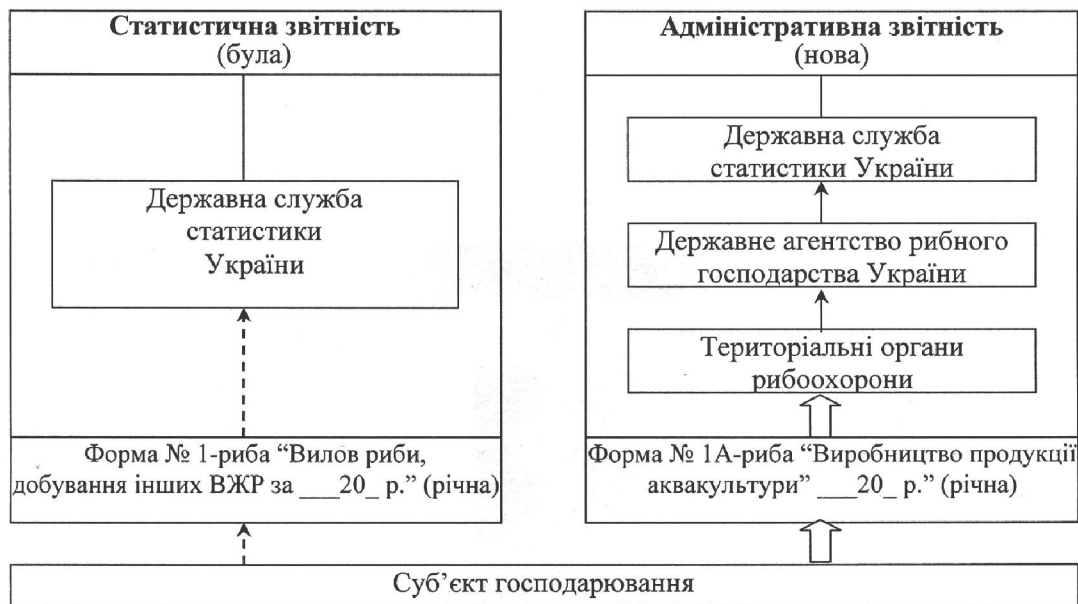

Рис. 1. Звітність щодо виробництва риби та рибної продукції

Етап II. Територіальні органи рибоохорони обробляють дані за формою і передають отриману інформацію до Державного агентства рибного господарства України (до 25 лютого).

Етап III. Державне агентство рибного господарства України надає зведені дані Державній службі статистики України (до 25 березня).

Відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства, затвердженого Указом Президента від 16.04.2011 № 484/2011 [9], інформація стосовно виллову риби є основою для реалізації державної політики в рамках Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки, затвердженої постановою КМУ від 23.11.2011 № 1245, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів згідно з міжнародними стандартами та нормами [6].

Форму звіту розроблено відповідно до П(С)БО 30 "Біологічні активи" та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджених наказом Мініфіну від 29.12.06 р. № 1315 із змінами і доповненнями [3]. Її характерною особливістю є те, що в ній відображатимуться дані обліку за видами риб (у тис. шт. і кг), інформація про витрати кормів та добрив за етапами виробництва – на вирощування рибо-

посадкового матеріалу, на маточне поголів'я, на ремонтне поголів'я та на товарну рибу. Запровадження цієї звітності забезпечить формування переліку суб'єктів аквакультури для надання їм державної підтримки на розвиток цього виду економічної діяльності.

Форма № 1А-риба заповнюватиметься на підставі даних спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства у галузі аквакультури. У зв'язку з цим був здійснений цілеспрямований аналітичний пошук із залученням літературних джерел, нормативно-правових актів, матеріалів та даних натуральних обстежень з метою вирішення проблеми забезпечення суб'єктів господарювання спеціалізованою уніфікованою первинною документацією для оформлення процесу риборозведення, вирощування, вилову та зариблення. Експериментальні дослідження проводили в рибогосподарських підприємствах, які входять до складу Об'єднання рибницьких господарств внутрішніх водойм "Укррибгосп", включаючи відокремлені підрозділи Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Відповідно до статей 8 та 9 Закону України "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" [8], з метою запровадження спеціальних форм первинної документації для юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців, які здійснюють виробництво рибопосадкового матеріалу та товарної продукції водних біоресурсів в умовах аквакультури, та отримання повної, всебічної й об'єктивної інформації щодо обсягів виробництва продукції аквакультури, яка стане підставою для заповнення форми звітності № 1А-риба (річна) "Виробництво продукції аквакультури за 20__р." виникла необхідність затвердження спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства у галузі аквакультури:

- № А-01 Акт № __ про переведення поголів'я з групи в групу";
- № А-02 "Відомість про наявність ремонтного поголів'я (за видами риб) __";
- № А-03 "Відомість про наявність маточного поголів'я (за видами риб) __";
- № А-04 "Журнал отримання статевих продуктів від маточного поголів'я";
- № А-05 "Журнал спостережень за інкубацією ікри";
- № А-06 "Акт № __ про результати інкубації ікри";
- № А-07 "Відомість про результати нересту";
- № А-08 "Акт № __ про результати підрощування личинки";
- № А-09 "Акт № __ про розведення живих кормів";
- № А-10 "Акт № __ про зариблення";
- № А-11 "Зведена відомість про зариблення";
- № А-12 "Відомість про результати контрольного лову";
- № А-13 "Акт № __ про облов";
- № А-14 "Зведена відомість облову";
- № А-15 "Акт № __ умовного визначення кількості риби в необловлених водних об'єктах";
- № А-16 "Акт № __ на вибуття поточних біологічних активів рибництва (загибель риби)";
- № А-17 "Графік спуску та облову ставів, садків, басейнів, лотків, інших об'єктів";
- № А-18 "Акт № __ про внесення добрив";
- № А-19 "Акт № __ про підготовку нерестових ставів";
- № А-20 "Лімітно-забірна картка на корми для риб";
- № А-21 "Відомість про годівлю риби і витрати кормів";
- № А-22 "Акт № __ визначення справедливої вартості продукції аквакультури (ікра, личинки, мальки, цюголітки, однорічки, ремонтний молодняк, плідники, товарна риба)".

Отже, щоб не було проблем при заповненні форми № 1А-риба за 2012 рік, власникам водойм необхідно запроваджувати нововведення у своїх господарствах.

Спеціальні форми первинної документації [5] розроблено з дотриманням сучасних теоретико-методологічних підходів до формування зведеної інформації підприємствами, які здійснюють риборозведення, а також з урахуванням вимог, установлених П(С)БО 30 "Біологічні активи", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790 та Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджених наказом Міністерством фінансів України № 1315 від 29.12.06.

Очікувані вигоди від прийняття регуляторного акта для: а) держави – вирішення питання щодо виконання вимог національного законодавства стосовно запровадження спеціальних форм звітності в галузі рибного господарства та одержання цілісної та всебічної інформації щодо виробництва продукції аквакультури. Створення цілісної системи організації збирання, опрацювання звітних даних щодо виробництва та реалізації продукції аквакультури; б) суб'єктів господарювання – запровадження єдиних спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури, організації обліку продукції аквакультури на усіх стадіях виробничого процесу та покращення якості зведеної інформації під час заповнення річного звіту за формою № 1А-риба (річна) "Виробництво продукції аквакультури за 20__р. ".

Висновки. Таким чином, внаслідок використання на практиці спеціальних форм первинної документації, одержані показники дають змогу здійснювати прогноз розвитку ринку продукції аквакультури для того, щоб принаймні в поточному році до наступного облову суб'єкти ринку могли визначити обсяги виробництва, тактику збуту, обрати канали, які б забезпечували найбільшу ефективність торговельних операцій. Ці прогнози будуть важливими і для державних органів, оскільки дозволять проводити аналіз використання вітчизняних рибогосподарських потужностей, оперативно впливати на процес формування ремонтно-маточного поголів'я та здійснення відповідних селекційно-плеємних заходів, об'єктивно регулювати ринок продукції аквакультури з метою виправлення негативних ситуацій на загальнодержавному або регіональному ринках, що можуть бути утворені в результаті несприятливої внутрішньої чи зовнішньої кон'юнктури. Розробка форм дозволяє удосконалити методологічні підходи до формування достовірної звітної інформації про виробництво аквакультури, сприяє посиленню обліково-аналітичного забезпечення управління в рибогосподарських підприємствах.

Література:

1. Про затвердження спеціальних форм первинної документації для суб'єктів рибного господарства в галузі аквакультури: Наказ Мінагрополітики України від 19.06.2012 № 362.
2. Про затвердження форми звітності № 1А-риба (річна) "Виробництво продукції аквакультури за 20__р." та інструкції щодо її заповнення: Наказ Мінагрополітики України від 21.03.2012 № 141.
3. Про внесення змін до Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку біологічних активів. Рибництво: Наказ Міністерства фінансів України від 02.06.2010 № 302.
4. Про державну статистику: Закон України від 17.09.1992 № 2614-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 43.
5. Альбом спеціалізованих форм первинної документації для підприємств аквакультури / Н. М. Вдовенко. – К. : Вітас ЛТД, 2012. – 56 с.
6. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1245 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 95. – С. 70.
7. Специализированные формы первичной учетной документации и краткие указания по их заполнению для предприятий и организаций рыбной промышленности. Раздел: Рыбоводные хозяйства (рыбхозы). – Балаково: Авангард, 1975. – 113 с.
8. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 08.07.2011 № 3677-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – С. 120.
9. Положення про Державне агентство рибного господарства, затвердженого Указом Президента від 16.04.2011 № 484/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 13. – С. 10.